

SILJESTRÖM, PER ADAM

Skolhusen och skolmaterielen : om vigten af en ändamålsenlig anordning af skolornas upplysning, luftvexling m.m, samt om behöfliga förbättringar i dessa hänseenden, med särskilt afseende på hufvudstad

Stockholm : [s.n.]
1853

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken. EOD erbjuder åtkomst till digitaliserade dokument enbart för personlig, icke-kommersiell användning. För annan användning vänligen kontakta biblioteket.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.
Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu>

SK

OM

AL

S

Kungl. biblioteket

0 0000 000057072

*To. Lohal.
Udvers.
Skol. Allin.
(84)*

SKOLHUSEN OCH SKOLMATERIELEN.

OM VIGTEN AF EN ÄNDAMÅLSENLIK ANORDNING
AF SKOLORNAS UPPLYSNING, LUFTVEXLING M. M.,
SAMT OM BEHÖFLIGA FÖRBÄTTRINGAR I DESSA
HÄNSEENDEN, MED SÄRSKILT AFSEENDE PÅ
HUFVUDSTADENS OFFENTLIGA SKOLOR.

FÖREDRAG, HÅLLET VID PEDAGOGISKA FÖRENINGENS
ÅRSMÖTE DEN 1 JUNI 1853.

AF

P. A. SILJESTRÖM.

TILLIKA MED NÅGRA SEDNARE TILLÄGG.

STOCKHOLM 1853,
TYPOGRAFISKA FÖRENINGENS BOKTRYCKERI.
(Bollhusgränd N:o 1.)

SKOLHUSN OCH SKOLMATERIALLEN.

OM VIKTEN AF EN ANVÄNDNINGSGÄLLIG ANORDNING
AF SKOLHUSN OCH SKOLMATERIALLEN I DENNA
SÄKT OM BÄTTRE FÖRBÄTTRING I DENNA
HÄNDELEN. MED SÄRSÄKT AVSEENDE PÅ
BEFÄLLNINGENS ÖFFENTLIGA SKOLOR.

AF
LÖNNER HILLET VID PEDAGOGISKA FÖRHANDLINGARNA
INOM ÅR 1833

V. A. SELLSTRÖM

UTGÅFFEN MED NÅGON FÖRÄNDRING

STOCKHOLM 1833

TIPOGRAFISKA FÖRHANDLINGENS FÖRTÄG
(Holländskt No. 1.)

Den som läst Gullivers resor torde erinra sig, huru denne namnkunnige resande bland annat äfven kom till ett land, hvarest de styrande och intelligenta varselserna utgjordes af hästar, hvilka i beskrifningen skildras såsom mönster af förstånd och alla dygder, under det ibland djuren fanns ett slägte af styggt, men menniskolikt utseende, begäfvadt med alla den naturliga människans *dåliga* egenskaper och fallenheter, samt i följd häraf mera afskydt än något annat djurslägte. Hela denna mälning är kända den skarpaste satir, som ännu skrivits öfver menniskoslägtet, ehuru den beklagligtvis i många delar endast alltför mycket öfverensstämmer med verkligheten. Ibland andra saker anföres äfven, huruledes, i motsats mot alla andra djurs medfödda sinne för snygghet och renlighet, Yahoos — så är namnet på de omförmälta djurmenniskorna eller menniskodjuren — hafva en vedervärdig benägenhet att nedsöla sig i smuts och orenlighet; och i sjelfva verket måste man erkänna, att intet djur någonsin går i snuskighet så långt som den förnuftiga och — tilläggom det — äfven den bildade menniskan. Ja, sjelfva det djur species, som af oss vanligen citeras såsom naturlig representant af all osnygghet, påstås af kännare vara af naturen lika renligt som något annat och endast hafva den menskliga civilisationens inflytande att tacka för sitt, såsom förhållandena nu äro, visserligen ej oförtjenta dåliga rykte.

Vi skryta i våra dagar högt öfver de bemödanden, som göras för tillvägbringandet af vattenledningar, badhus, tvättanstalter, arbetarebostäder o. s. v. — med ett ord, alla dessa anstalter, som närmast afse

att befördra allmän och enskild snygghet och trefnad, eller, om man så vill, att föra människan till samma ståndpunkt, dit en lycklig instinkt redan leder djuren. Betänker man saken rätt, så synes det följaktligen såsom skulle någon särdeles anledning till skryt just ej vara förhanden; men väl må man, efter behöfvat, i följd af föregående tiders försummelse, nu en gång är så beklagligen gifvet, glädjas att någonting göres för behöfvets afhjelpande; och jag kan för min del icke annat än uti de förbättringar, som här antydts, se en borgen för icke mindre förbättringar äfven i människornas sedliga och samhällliga lif. Ja, jag tror icke att jag misstager mig, om jag framställer den simpla saken att tvätta folket rent såsom en lika vigtig maxim i en förnuftig statslära som någon annan.

Samma lofvärda omtänka om en ökad snygghet och dermed sammanhängande förbättringar i sanitärt hänseende har äfven sträckt sig till skolan — ehuru väl, enligt sakernas vanliga gång, i sista rummet. Ty äfven det synes vara en olycklig förvändhet hos människonaturen, att människorna sällan eller aldrig vilja se och erkänna, hvar den enda rätta början till förbättringar bör och måste sökas. Man putsar och fejjar samhällstrådet — en annan Ygdrasil — det bästa man förmår; man klipper dess krona i konstigare former än någon fransk trädgårdsmästare klipper sina häckar; man försöker så godt man kan att rensa blad och grenar från mask och bladlöss; men under tiden förbiser man, eller låtsar man förbise, att Nidhögg sitter och gnager roten, förtager safterna, kommer växtkraften att förtvina och gör alla arbeten ofvan jord fåfånga. Och en sådan Nidhögg är det, som, utrustad med tusende armar och tusende gittänder, arbetar på sitt olycksbringande verk i hvarje mer eller mindre felaktig organisation af ungdomens uppfostran.

Betrakta vi uppfostringens område, så få vi en ytterligare anledning att tillämpa och ännu vidare utsträcka den ofvanför citerade anmärkningen uti Gullivers resor. Ty då hvarje djur visar sig i en ytterlig grad mänt om att hålla sina ungar snygga och

rena och att, så länge dessa ännu äro i behof af någon föräldravård, omsorgsfullt söka från dem afvända hvarje fara, hvarje menligt inflytande, så är det meniskan ensam förbehållet att, äfven ofta der man minst borde vänta det, ej blott tillåta sina barn att sölas i smuts och omgifvas af otrefnad, utan äfven, mången gång, att utsättas för hvad man rent af kan kalla en systematisk tortyr — allt detta visserligen icke med afsigt, men i följd af tanklöshet eller ett förvändt förnuftets bruk. Ibland mängden af hit hörande fakta må det blott tillåtas mig att anföra: huru en del vilda folkslag hatva för sed att sammantrycka de späda barneens hufvuden mellan bräder, för att derät ge den form, som deras skönhetssinne föreskrifver; — huru Kinesen sätter den unga flickans fötter i press, för att åt dem vinna en onaturlig litenhet, och på ett sätt att göra fötternas bruk för hela lifvet nära omöjligt; — huru bland oss sjelfva en ännu ömtåligare del af den uppvaxande flickans kropp inklämnes uti detta afskyvärda tortyrmedel, som heter snörlif och planchett och som, för fördelen att forma kvinnokroppen tvärtemot naturens och allt sannt skönhetssinnes föreskrifter, utan allt tvifvel är en af de kraftigast medverkande orsakerna till våra bättre kvinnors så olyckliga och dock så vanliga fysiska svaghet, ej mindre än dertill att så många ibland dem få köpa modersnamnet med fortfarande sjuklighet, ja väl ofta med döden; — slutligen huru, likaledes bland oss, som äro så stolta i besittningen af det 19:de århundradets bildning, barn af båda könen under hela sin uppvext dagligen hållas instängda i fuktiga, mörka, otrefliga, osunda skolorum, derifrån de medföra — med lika mycken säkerhet som de inhemtade kunskaperna — ohälsa, liknöjdhet, slöhet, eller, i bästa fall, *minskad* kroppshälsa och *minskad* själsspänstighet.

Frågan, huru i det sistnämnda hänseendet, eller i afseende på skolhusens beskaffenhet och materiela, yttre och inre, utstyrsel, alla de fordringar må uppfyllas, hvilka föreskrifvas, ej mindre af en skyldig omtanke om lärjungarnes fysiska hälsa, än af under-

visningens och disciplinens behof, har under förliden vinter utgjort ett af öfverläggningsämnen inom Pedagogiska Föreningen; och med anledning af de diskussioner, som öfver detta ämne blifvit förda, samt med betraktande, å ena sidan, af denna saks utomordentliga vigt och betydelse, och, å andra sidan, af de väsentliga brister, som i verkligheten förefinnas i anordningen såväl af sjelfva skolhusen som af skolmaterielen, har Föreningen ansett skäl vara förhånden att fasta allmänhetens blifvit offentliggjord genom en adress, hvilken blifvit offentliggjord genom tidningspressen*), och hvaraf hufvudinnehållet är:

1) »Att skolrummen alltför ofta äro, i förhållande till de uti dem sammanförda lärjungarnes antal, mindre rymliga än en skyldig omtanka för lärjungarnes fysiska välbefinnande föreskrifver.

2) »Att till följd häraf, eller af bristen på luftvexlingsmedel, eller af båda delarne, lärjungarnes helsa svårligen kan, hvad mertalet skolor beträffar, undgå att lida genom deras vistelse i en osund luft under en större del af dagen.

3) »Att, oaktadt den anmärkta saknaden af luftvexling, skolrummen icke desto mindre ofta äro om vintern dragiga och kalla.

4) »Att en alltför vanlig brist på nödiga samlingsrum, kapprum och täckta lekplatser deis förorsakar, »att smuts och orenlighet indragas i skolsalarne till en myckenhet, som ej blott är i högsta grad motbjudande, utan äfven kraftigt bidrager till luftens ytterligare »förskämmande, dels äfven lägger ett stort hinder i »vägen för upprätthållande af god ordning inom skolan.

5) »Att skolrummens inredning och utstyrsel, som visserligen aldrig bör eller behöfver vara annat än »tarflig, likväl ofta alltför bjert atsicker mot hvad i »detta hänseende äfven tarfliga föräldrars barn äro »vane att se i hemmet, och att häraf hos lärjungarne »alstras en missaktning för skolrummet, som endast »alltför lätturartat till missaktning för sjelfva skolarbetet.

6) »Att saknaden af tjenliga gårdsrum och öppna

*) Se Aftonbladet N:o 10, för den 14 Jan. d. å.

»lekplatser icke allenast lägger hinder i vägen för den »kroppsrorelse i friska luiten under fristunderna, som, »då väderleken det tillåter, är så önskvärd för lärjungarnes kroppsutveckling, utan ock är i högsta grad »menlig för upprätthållande af god ordning utom skolan.

7) »Att de brukliga skolbänkarne och skolborden dels »tvinga lärjungarne att intaga en för deras helsa skadlig kroppsställning, dels äfven äro både otjenliga med »afseende på sjelfva skolarbetet och i högsta grad hinderliga för vidmakthållandet af ordning och skick »inom skolan.

8) »Att de nämnda orsakerna, nemligen lärjungarnes missaktning för skolrummet samt den ofrefnad, »som de ovilkorligen, medvetet eller omedvetet, måste »erfara af att vistas i ett rum och under omständigheter af ofvanförmälde beskaffenhet, i ganska väsentlig mån bidraga att befördra en viss råhet i seder, hvartill äfven lärjungar, som i hemmen äro de »mest sedliga, alltför ofta röja benägenhet, så snart »de trädt inom skolans dörrar.

9) »Att följaktligen skolan, på grund äfven af blotta »de anförda materiela bristfälligheterna, icke kan, så »som vederborde, uppfylla sin bestämmelse i afseende »på undervisningen och ännu mindre i afseende på befämjandet af ordningssinne och goda seder.

10) »Att de anmärkta olägenheterna ganska vanligt »och allmänt förekomma på skolans alla grader, ifrån »och med folkskolorna ända till de högsta, och att desamma, i följd af deras högst menliga inflytande på »skolarbetet, äro synnerligen förtjente af resp. skolstyrelsens, föräldrars och lärares uppmärksamhet och »nitiska omtanka till ästadkommande af förbättring.»

Hvad jag här går att anförä, är i hufvudsaken endast ämnadt att utgöra några kommentarier till förestående adress; och om det genom tydliga och obestriddiga fakta kan ädagaläggas, att hvarje ord i denna adress är fullt befogadt, så torde det böra medgivnas, att den förhandenvarande frågan förtjenar en hög grad af uppmärksamhet, ja mer än någon annan skolfråga. Man må strida om företrädet af den s. k. gamla eller nya metoden, om det relativa värdet af

klassiska språken och realia; — hufvudsakligare än båda delarne måste det dock vara, att skolan äminstone ej är af sådan beskaffenhet, att hon genom sjelfva sin materiela inrättning nödvändigt undergräver och förslöar lärjungarnes både kropps- och själskrafter.

I afseende på den sanitära sidan af frågan, så har en af våra utmärktare läkare, professorn och medicinalrådet *Berg*, nyligen derpå fäst at almänhetens uppmärksamhet. I företalet till första häftet af sina »Kliniska föreläsningar i barnsjukdomarne» yttrar han, ehuru väl blott i förbigående, enär han haft sitt hufvudsakliga ögonmärke blott på de *späda* barnens helsovård, följande ord, som icke kunna annat än allvarligt bebjertas: »En skildring af det sätt, hvarpå »hos oss skolan uppfattat och utfört sitt stora kall, »att till kropp och själ harmoniskt utbilda och för »allmänt väl fruktbargöra de dyrbara skatter, som »folket åt dess värd anförtrött, skulle säkerligen erbjuda ytterst lärorika både ljus- och skuggbilder, »bland hvilka läkaren, då han med tillfredsställelse »ser gymnastiken införd och lekstunder medgifna m. »m., deremot måste djupt beklaga andra tecken, att »helsovårdsomtanken på detta område dock alltför litet synes hafva betänkt sitt dryga ansvar, till bevis »hvarför bland mycket annat här endast må nämnas »den alltför vanliga och kannbara bristen på frisk »luft och tillräckligt utrymme i våra skol-lägenheter, »ej sällan till en grad, som påtagligen hos barnet »redan kort tid efter inträdet i skolan bleker rosorna »på kinderna och förslappar all spänstighet i kropps-kraft och lynne.»

Att för öfrigt ämnets utomordentliga vigt börjat mer och mer inses, ej blott at skollärare och läkare, utan äfven af andra, visar sig af åtskilliga glädjande tecken; och det är så mycket tacksammare att behandla denna fråga, som det är väl bekant, att man på mer än ett håll är allvarsamt sysselsatt med åtgärder till förbättring. Jag kan, med afseende härpå, icke underlåta att äfven citera de varma ord, med hvilka den i Maria församling nedsatta skol-

byggnadskommittén (sammansatt af hr fabrikör *Almgren*, hr riksantikvarien *Hildebrand* och hr assessoren *Montelius*) slutar sitt utlåtande (af Mars månad år 1852). »Kommittérade — heter det — föreställa sig »visserligen att i frågan, *huru* de öfverklagade olägenheterna lämpligast skola afhjelpas, skiljaktiga »äsigter kunna yppas; men kommitterade hoppas äfven, det behofvet att anskaffa mera ändamålsenliga »skolrum, i stället för de nuvarande tränga och osunda, skall enhälligt inses och behjertas. För denna »förhoppning hemta kommitterade ett kraftigt stöd i »de glädjande förebud, som visade sig å sockenstämman den 23 Nov. De bland församlingens medlemmar, hvilkas barn nu i skolan njuta undervisning eller vänta att derstädes blifva intagne, höra i »naturens egen röst en mäktig förespråkare i förvarande för barnens väl särdeles viktiga angelägenhet. Och äfven de, som icke sjelfva äga barn, eller redan fulländat deras uppfostran, skola säkerligen i allmänhet vara benägne att lemna bidrag till »det synnerligen maktpåliggande ändamålet. Vi stå »alla i mer eller mindre skuld för den bildning vi »sjelfva i yngre år erhållit. En sådan skuld kan »icke annorlunda återgäldas än genom våra omsorger »för det uppväxande slägtet. Undervisningens skördar kunna icke utsås och bringas till mognad utan »stora ansträngningar hos både lärjungar och lärare. »Dertill tagas alla deras krafter i anspråk. Men »dessa krafterns naturliga utveckling och vidmakthållande kan väldigt motverkas af fysiska hinder. Vill »man ändamålsenligt värda en dyrbar och omtyckt »planta, ställer man den icke gerna i mörker och »qvaf atmosfer. Barnen äro de dyrbaraste, de herrligaste, de mest älskliga plantor. Må vi äfven »bereda dem solljus och frisk luft».

Ljus och frisk luft äro i sjelfva verket så väsentliga vilkor för människans trefnad och välbefinnande, att de aldrig borde saknas i *någon* boning, och minst i en skola; ty om saknaden deraf utöfvar en menlig och förderflig inverkan på hvilken ålder som helst, så måste detta ännu mer vara förhållandet med

barndomen och ungdomen. Hvaruti egentligen ljusets inflytande på människokroppen består, har väl ännu ej blifvit strängt fysiologiskt ådagalagd; men att det samma är ganska mäktigt, kan icke betviflas. Man vet, att växterna förtvina och deras blommor blekna, om de utestängas från ljusets tillträde; och att det animaliska lifvet knappt mindre lider af ljusets frånvaro torde få anses såsom aldeles afgjordt. Att det, å en annan sida, just är de allrafinaste delarne af djurorganismen, som afficieras af ljuset, bevisas af det mäktiga inflytandet på sjelfva *lynn*et af ljusets närvaro eller frånvaro. Det gifves verkligen *intet* fysiskt agens, som i lika grad med ljuset inverkar på själens liflighet, munterhet, vakenhet och friskhet.

Denna sistnämnda omständighet visar framförallt och oberoende af ljusets inflytande på kroppshelsan, huru oändligen viktig en riklig tillgång på ljus måste vara uti en sådan anstalt som i en skola, enär lärjungarnes mottaglighet för undervisning så högst väsentligen beror af de egenskaper hos själen, som nyss nämnts. Af så stor betydelse är denna förmån, att der densamma finnes i någon ymnigare grad förhanden, såsom t. ex. i salarne i Catharina församlings skola, man blott på denna grund försonar sig med många andra väsentliga olägenheter. Huru olika blir man ej till mods vid inträdet uti en sådan skolas, som t. ex. Nikolai församlings folkskola för gossar, belägen inåt en trång gård, med fönstren åt norra sidan — mörk, dyster, otreflig! Hvilken kontrast, när man från denna sednare sal kommer in uti den i samma hus belägna skola för flickor, med dess ymnigare ljusstillgång! Och åter hvilket obehag att inträda uti skolrummet för de mindre barnen, beläget uti jordväningen och med golfvet lägre än det tränga gårdsrummet, hvilket rundt omkring är omgifvet af höga hus, som skymma dager och utsigt.

Om emellertid åtskilliga skollokaler, i likhet med här anförda exempel, i följd af sin belägenhet äro mer än tillbörligt utestängda från det yttre ljusets tillträde, så är likväl ett vida vanligare och allmänare förhållande, att ljuset, sedan det en gång

inkommit i skolrummet, icke finner något föremål, hvaremot det med någon lätthet kan reflekteras. Må man besöka hufvudstadens offentliga skolor, så skall man, med få undantag finna, ifrån och med gymnasium ned till folkskolan räknadt, huruledes, i följd af fukt, smuts och rök, som alltmer och mer fått hopa sig — grått, mer och mindre stötande i svart, är den rådande färgen på tak och väggar; — och man kan icke hafva någon svårighet att föreställa sig, huruvida ett sådant förhållande kan äga något särdeles inflytande att lifva och muntra sinnet hos dem, som måste vistas i skolrummet.

Detta i fråga om naturligt ljus. Den artificiella belysning, som under den mörka årstiden är behöfelig, förtjenar äfven sitt kapitel, och visar oss en af de verkligen mest otrefliga och skadliga anordningarna i skolrummen. De eländiga lampor, hvilka man alltför ofta ser nyttjas och hvilka, vare sig i följd af sin dåliga inrättning, eller otillräckligt antal eller otjenlig placering och till en del äfven i följd af luftens förskämda beskaffenhet, föga lysa, men desto mer röka och rinna, — dessa upplysningsmedel sprida i sanning ett så otillräckligt och halft ljus, att lärjungarne, blott för att se i boken, ofta måste famla och anstränga ögonen till en grad, som icke kan annat än vara högst förderflig. Det skulle förvåna mig, om ej denna omständighet finge, bland annat, anses såsom en af orsakerna till den alltför beklagliga närsynthet, som är så föga ovanlig äfven bland unga gossar i våra skolor.

Öfvergå vi nu till frågan om *luftveçlingen* i skolrummen, så har först och främst hvar och en sig väl bekant, att den atmosferiska luften innehåller, i gifna proportioner, såsom hufvudsakliga beståndsdelar, de båda gasarterna syrgas och kväfgas, af hvilka den förra är af absolut nödvändighet för de viktiga förändringar inom djurlifvet, som afses med respirationsprocessen, men den sednare deremot synes vara till endast för att utspäda syrgasen, som, om den i rent tillstånd inandades, inom ganska kort tid skulle medföra döden. Att nu den luft, i hvilken vi lefva, verk-

ligen innehåller dessa båda gasarter i de proportioner, som naturen anvisat, är i högsta grad angeläget för människans välbefinnande. Emellertid, om luftvexlingen icke afsåge någonting annat, än att ersätta den syrgas, som vi genom respirationen förtära, skulle densamma icke medföra några särdeles stora svårigheter; men flera andra omständigheter måste härvid tagas i betraktande. I stället för den syrgas, som vi inandas, utandas vi *kolsyregas* — en gasart, som, der den i stor myckenhet finnes förhanden, är rent af dödande och äfven i en mindre betydlig kvantitet ganska förderlig. Denna *kolsyregas*, när den utträder ur lungorna, är tillika mättad med *vattenånga*. *Vattenånga* produceras ock till en stor myckenhet genom transpirationen; äfvensom en stor mängd *andra gasarter*, till en del ännu ej tillräckligt undersökta, men som, hvad åtminstone några beträffar, obehagligt afficiera luktsinnet och tillika äro af natur att bita in sig i möbler och väggar samt i följd deraf, så vida ej den yttersta renlighet iakttages, fortfarande för derfva och förskämma luften.

Vattenångorna särskildt spela härvid en utomordentligt vigtig rol. I luften finnes alltid mer eller mindre fuktighet, i form af *vattenånga*, och den kan icke, utan stort men för helsan, innehålla vare sig allt för litet eller alltför mycket deraf. I en fullkomligt torr luft skulle kroppsvätskorna afdunsta med större hastighet, än som vore nyttigt eller på längden ens uthärdligt; i en luft åter, som vore mättad med fuktighet, hämmas utdunstningen; och i detta sednare fall hafva fysiologerna åtminstone lyckats ådagalägga, icke blott det i allmänhet förderliga inflytandet af den inåt gående reaktion, som på detta sätt framkallas, utan äfven *hvilka* inre kroppsdelar det företrädesvis är (t. ex. lefvern m. fl.) som genom denna reaktion afficieras.

Det är alla dessa omständigheter förenade, som göra, att behovet af luftvexling blir så utomordentligt stort; och enligt de tillförlitligaste uppgifter i ämnet behöfvas, om luften skall bibehållas sund, icke mindre än vid pass 230 kubikfot frisk luft i timman

för hvarje individ; — hvarvid ingen skilnad göres mellan äldre och yngre personer*).

Dessa och flera allmänna grundsatser ur luftvexlingsteorien, ehuru högst nödvändiga att rätt fatta, kunna likväl ej med någon fördel användas, för att direkte ådagalägga det ytterst otillfredsställande tillståndet af våra skolsalar i förevarande afseende. Bättre hoppas jag åter att detta skall inses genom en jämförelse med andra lokaler, hvilkas beskaffenhet i afseende på rymlighet och luftvexling är allom bekant.

Vid denna jämförelse förbigår jag med flit sjukhusen, emedan flere omständigheter förena sig att göra ett ojemförligt större utrymme nödvändigt för en sjuk, än som behöfves eller kan komma i fråga för en frisk person. Deremot torde det icke vara ur vägen att åberopa erfarenheten i fångelserna. Enligt upplysningar, som jag erhållit i kongl. fångstyrelsen, hafva cellerna i de nya fångelsebyggnaderna 5 alnars höjd, $5\frac{1}{4}$ alnars längd och $3\frac{1}{4}$ å $4\frac{1}{2}$ alnars bredd hvilket i medeltal gör, för 5 alnars höjd, omkring 20;

*) Respirationen förhåller sig olika, med afseende på kvantiteten af inandad syrgas och utandad kolsyregas, såväl för olika åldrar, som olika kön, kroppsmassa, förhållande af hvila och rörelse m. m. Enligt försök af Andral och Gavarret, producerar en gosse om 8 år 15 uns kolsyra på 24 timmar, en 16 års yngling 32 uns, en man mellan 20—40 år 36, mellan 40—60 år 30 och mellan 60—80 år 27 uns. Huru förhållandet är med transpirationen är, mig veterligen, ej nöjaktigt utrönt. Att båda delarne till en del bestämmas af kroppens storlek, kan icke sättas i fråga; men deremot är musklernas och hudens verksambet och hela lifsverksamheten öfverhufvud — hvaraf ätvenledes dessa saker väsentligen bero — så mycket lifligare i ungdomen, att man åtminstone tills vidare och utan närmare undersökningar ej kan våga att, till men för denna ålder, göra några inskränkande beräkningar i fråga om behöflig lufttillgång och ventilation.

kvadratalnars yta af golvet. Denna temligen betydliga yta har otvivelaktigt blifvit vald äfven med afseende på nödvändigheten för fången att inom rummet erhålla någon kroppsrörelse; men oaktadt detta utrymme och oaktadt användningen af en systematisk luftvexling samt all möjlig eftersyn i afseende på vidmakthållande af snygghet och renlighet i cellen, är luften ändock ej sådan man kunde önska, åtminstone i de celler jag besökt; hvaraf visar sig, huru ofantligt verksam luftvexling det behöfves uti ett rum, hvarest en person skall tillbringa hela dygnet, äfven under medgifvande af så stora dimensioner, som här nämnts.

Är det nu åter fråga om sådana lokaler, som endast tillfälligtvis och för någon kortare stund begagnas, så medgifver t. ex. La Croix's stora sal, då der äro församlade 800 personer, och då reduktion göres till hvad förhållandet skulle vara i fall äfven dess höjd endast vore 5 alnar, 3,⁸⁵ eller närmare 4 kvadratalnars golf pr individ. Jag begagnar denna reduktion (till 5 alnars höjd) äfven vid alla de följande mått jag går att anföra, för att göra förhållandet desto mera lättfattligt; hvarvid likväl bör anmärkas, att genom en sådan reduktion en lokal, som är högre än 5 alnar, förlorar vid jemförelsen, en lägre deremot vinner, enär, för att begagna ett populärt uttryck, värmen och qvalmet hafva en naturlig benägenhet att stiga uppåt.

I afseende på den sistnämnda lokalen bör vidare ihågkommas, att densamma har en ganska stark och verksam luftvexling genom en stor och 6 mindre luckor i taket, att dörrarne till de smärre sidorummen alltid hållas öppna, att densamma, som endast mera sällan begagnas och då högst 2 å 3 timmar i sender, mellan hvarje gång väl vädras och städas, så att några osunda ångor icke hinna att inbita sig i väggar, golf eller möbler. Detta allt oaktadt vet hvar och en, som varit närvarande i denna lokal vid något tillfälle, då deruti varit församladt ett så stort antal människor, som ofvanföre nämnts, att luften derstädes inom kort börjar att blifva besvärande.

(Jag talar i hela denna framställning icke om den väderexling, som äger rum genom fönstren, enär denna under vintertiden, då dubbelfönster användas, reduceras till en obetydlighet mot hvad den eljest skulle vara).

Stora operans salon medgifver, då alla platser äro upptagna, enligt samma beräkningsgrund som förut, blott $2\frac{3}{4}$, eller närmare 3 kvadratalnar per person. Dervid bör dock anmärkas, att denna lokal åtnjuter en högst betydlig luftvexling, dels genom det stora lamphålet i taket, som öppnar sig till vinden, dels genom de många logedörrarna, som öppna sig till korridorerna och som antingen icke äro stängda eller ock sluta föga tätt, slutligen genom kommunikationen med scenen, d. v. s. med ett rum, som är något större än sjelfva salongen i afseende på längd och höjd (den sednare blott till tåg vinden räknad), och mer än dubbelt bredare mellan murarna, än salongen är bred vid orkestern. Samma förmånliga förhållande, som i afseende på föregående lokal, äger äfven här rum, att den nemligen icke dagligen begagnas. Detta allt oaktadt vet hvar och en, att, under anförda omständigheter, luften icke allenast på de högre logeraderna är i högsta grad osund, ja snart sagdt odräglig, utan äfven till och med på amfiteatrarna högst besvärande.

Lokaler, som ännu bättre än de föregående kunna förliknas med skolsalarne, i afseende derpå att de, likasom dessa, dagligen, ehuru ej hela dygnet, begagnas, äro sessionssalarne i Rikens Ständers hus. Här visar det sig nu, att Presteståndets sessionssal, — allt enligt förut anförde beräkningsgrund — medger $4\frac{1}{2}$ kvadratalnar (då antalet närvarande sättes = 80), samt Bondeståndets äfvenväl $4\frac{1}{2}$ (då antalet närvarande sättes = 150); hvarvid anmärkes: 1) att det antagna antalet af närvarande sannolikt är betydligt större, än det som vanligtvis är församladt på dessa rum; 2) att äfven här luftvexling ästadkommes genom anbragta öppningar i taket; 3) att hvad Bondeståndets sessionssal beträffar, enligt erhållen uppgift, dubbelfönstren ej bruka begagnas; 4) att Preste-

ståndets sessionssal genom de alltid öppna dörrarna kommunicerar med förmaket och kansliet, som tillsammans innehålla en icke så obetydlig luftvolym. Detta oaktadt är luften i båda dessa salar, vid något talrikare sessioner, i hög grad besvärande, och har äfven föranlett till oupphörliga klagomål.

Borgareståndets sessionssal, som är vida rymligare, ger nära $7\frac{3}{4}$ kvadratalnars yta för hvar person (då antalet närvarande sättes = 90, hvilket är högt tilltaget); statsutskottets ger något öfver $6\frac{2}{3}$ (då antalet närvarande sättes = 40). Flera lokaler af ständernas församlingsrum har jag ej uppmätt.

Det säger sig sjelft, att det förbanden varande utrymme per person ingalunda ensamt kan tjena såsom något mått för luftens större eller mindre friskhet; ty denna betingas väsentligen af luftvexlingsanstillningens beskaffenhet. Der dessa äro rätt verksamma, kan en liten rymd nog försä; der de äro blott föga verksamma, kan ett ganska betydligt utrymme vara otillräckligt. Ändamålet med närvarande jemförelse är att visa, att skolrummen i allmänhet, *oansedt en ännu ofullkomligare luftvexling*, medgifva ett betydligt mindre utrymme, än ofvanstående icke destomindre för bristande ventilation öfverklagade lokaler.

Innan jag går vidare, är likväl nödigt att fästa uppmärksamheten på några för skolrummen egna, särdeles försvärande omständigheter.

Den första är *bristande rengöring* — en visserligen icke nödvändig, men likväl vanlig brist i våra skollokaler. Ödman berättar i sina Högskomster, att i hans ungdom gossarne i Wexiö skola hade sig älgadt att städa skolrummen hvarje lördag, således en gång i veckan. Rörande några skolor i Frankrike under medeltiden har jag läst, att fattiga lärjungar brukade vinna betrielse från skolafgiften genom att städa skolan två gånger i veckan, nemligen hvarje onsdag och lördag. Denna sednare anordning, att endast ett par gånger i veckan städa de rum, der likväl ungdomen äläggas att dagligen till sin uppbyggelse infinna sig, är ännu, som jag tror, med ganska få undantag till något bättre, allmänt

rådande i våra skolor; och följderna deraf äro icke svåra att inse äfven för den, som ej själf lärt känna hvad erfarenheten i det fallet lärer. Smutstäcket på golfvet ökas dag ifrån dag. De organiska ämnen, som indragas från gatan i skorummet, i fall de icke redan på förhand äro förruttnade, få god tid på sig att, till luftens förpestande, undergå förruttningsprocessen i skolan. De oorganiska delarne åter af gatsmutsen hinna under loppet af tre till fyra dagar, som de icke af qvast eller viska rubbas, att så fullkomligt pulveriseras under fötterna af de kommande, gående, stampande, skrapande skolbarnen, att de oivkorligen förvandlas till finaste dam, hvilket dägenom minsta fläkt uppröres och antingen håller sig sväfvande i luften, för att gemensamt med denna inandas i lungorna, eller ock faster sig vid tak och väggar, för att nedsmutsa dessa.

Om detta är en olägenhet, så att säga, på torra vägen, så förekommer en annan icke mindre betydlig på den våta. I en del skolor finnas alldeles inga *kapprum*, der lärjungarne kunna upphänga sina ytterplagg, de årstider då sådana begagnas. Följaktligen måste dessa medtagas i själfva skorummet. Tänker man sig nu 50 till 60 lärjungar församlade i en klass, som i sig själf redan är alltför liten för ett så stort antal, och att dertill ytterligare komma 50 å 60 våta kappor och tilläfvantvårs lika många par smutsiga galoscher, så har man icke svårt att beräkna följderna i afseende på rummets sanitära beskaffenhet. I åtskilliga skolor, der *kapprum* finnas, har man, för att bespara sig en nödig eftersyn af öfverplaggen, förlagt *kapprummet* innsnför skorummet, så att lärjungarne få uti detta sednare afsätta den värsta smutsen och den värsta fuktigheten, innan de hinna in uti det förra. En stor del lärjungar hafva inga öfverplagg — detta är vanliga förhållandet i fråga om de skolor, som begagnas af de fattigare folkklassernas barn — och följaktligen föra de med sig till sin plats i skorummet all den fuktighet och smuts, de hunnit uppsamla på vägen, och hvilken de, i brist på tambur, samlingsrum eller hvad det må heta, icke kunnatskaka af sig.

Slutligen bör till allt detta tilläggas, att en stor mängd barn, synnerligen i folkskolan, till följd af bristande vård och puts i föräldrabemmet, derifrån medföra rikliga materialier till luftens förpestande.

Öfvergå vi nu till frågan om utrymmet i våra skolsalar, så visar sig att *Catharina* församlings elementarskola uti 1:a klassen medger, enligt samma beräkningsgrand som förut, 4,⁶⁹ kvadratalnar pr person; och öfriga klasserna äro sannolikt snarare bättre, än sämre. Detta är ett ovanligt stort utrymme. Hörom likväl hvad skolkommittéen i *Maria* församling yttrade om dessa rum, då fråga var att inköpa huset till skolhus för sistnämnde församling. Bland andra afstyrkande skäl anföres, att »alla rummen äro i hög grad besvärade af fukt, så att, när ungdomen är samlad, »vattnet rinner ned åt väggar och dörrar, hvilken af »personer på stället meddelade uppgift styrkes deraf, »att väggarne i en del af de nu begagnade rummen »äro öfverväxta af mögel.»

Rektorsklass, för så vidt den tjänar till samlingsrum för hela skolan, ger ett ganska ringa utrymme. *Catharina* folkskolas lägre afdelning ger 1,⁹¹ qv.aln. *Maria* lärdomsskolas förberedande klass 3,¹⁰⁶ »

(Denna klass har först nyligen trädt i verksamhet och håller följakiligen nu kanske icke halfva det antal, som den framdeles har att emottaga).

Samma skolas 1:a klass . . . . . 2,² »
Densammas rektorsklass, när denna begagnas såsom samlingsrum för hela skolan . . . . . 1,⁰³ »

Maria församlings folkskola (stora rummet) . . . . . 1,⁷⁹ »

Nicolai församlings folkskola: rektorsklass 3,⁵ »

(Detta rum är likväl blott 4 aln. 3 ¹/₂ tum högt)

gossarnes rum . . . . . 2,⁷¹ »

fläckornas d:o . . . . . 3,³⁵ »

Rummet för de minsta barnen, hvilket jag ej uppmätt, är ytterligt fuktigt

och ibland de allrasämsta skolrum i
hufvudstaden.

Allmänna barnskolan vid Munkbrogatan . 1,78 qv.aln.

(med beräkning efter det antal lärjungar, som derstädes för ej lång tid tillbaka funnits, ehuru detta antal på sednare tider läser förminskats ända till tredjedelen).

Gymnasium: lilla rummet, omkring . . . 4,4 »

stora rummet, då det tjenar till samlingsrum . . . . . 2,15 »

Clara lärdomsskola: förberedande klass 2,14 »

1:a klass . . . . . 2,58 »

Clara församlings folkskola för flickor . 2,10 »

» » » för gossar . 2,06 »

Kungsholms folkskola för flickor . . . 3,89 »

» » » för gossar, omkring 2,0 »

(jag har förlorat exakta talet).

Nya Elementarskolan, omkring . . . . . 5,0 »

I denna skola har man, oaktadt den jemnförelsevis betydliga lufttillgången, funnit sig nödsakad att i år vidtaga extra åtgärder för luftvexlingen, hvilka likväl, enligt all sannolikhet, äro otillräckliga.

Barnhusets skola . . . . . 6,56 »

(med beräkning af 60 närv. lärjungar, hvilket jag tror mycket öfverstiga det vanliga antalet). Denna lilla skola är den i förhållande till lärjungarnes antal rymligaste och öfverhufvud för ögat hyggligaste i hufvudstaden.

Adolf Fredriks Apol.skola rektorsklass . 4,29 »

D:o kollegaklass . 4,92 »

D:o Folkskola . . . . . 2,64 »

Ladugårdslands folkskola, öfre salen . . 2,13 »

(med antagande af 200 lärjungar, för hvilket antal den är beräknad, ehuru den för närvarande blott har 146).

D:o nedre salen (fri- och fattigskolan) 3,07 »

(med antagande af 150 lärjungar, som lärer vara det beräknade antalet; för närvarande stiger det till 100).

Den sednare af de båda sistnämnda lokalerna skall, oaktadt sitt större utrymme, vara osundare än den förra och i hög grad besvärad af fukt. Densamma lär ock vara ganska kall om vintern, och saknar brukbara ventilationsanstalter.

Jacobs och Johannis nya folkskola . . . 2,⁸¹ kv.aln.

D:o fri- och fattigskola, öfre afdeln. 2,⁴⁶ " "

D:o d:o nedre afdeln. 1,³⁵ " "

Det sist nämnda skolrummet torde för närvarande kanske få anses såsom det i alla afseenden osundaste och otrefligaste i hufvudstaden.

Hvad Jacobs nya, vackra elementarskola beträffar, så visar denna bäst, att man ännu i dag vid uppförandet af skolhus icke fäster någon tillbörlig uppmärksamhet vid den viktiga saken luftvexling. Rektorsklass i Jacobs skola medger icke mindre än 7,³⁰ kvadratalnar per person; och oaktadt detta stora utrymme, är luften, med förhandenvarande luftvexlingsmedel, ingalunda frisk, utan tvärtom, helst mot slutet af lektionerna, rätt besvärande, så att det är högst angeläget att då öppna fönstren till luftens renande innan nästa lektion. I samma skola medgifva 1:a och förberedande klasserna, med samma luftvexlingsmedel, blott 3,¹⁰ kvadratalnar per person; och sistnämnde rum äro äfven i hög grad besvärade af fukt. Stora samlingsalen medger endast 2,¹⁰ kvadratalnar, då hela ungdomen är församlad. Sådana skiljaktigheter bevisa påtagligen att man vid husets byggande icke tänkt på rummens ändamålsenliga ventilation; ty det finnes intet skäl, hvarför ett rum skulle i detta afseende vara sämre lottadt än ett annat; och jag förmodar att det närvarande relativa lärjungeantalet, som jag lagt till grund för mina beräkningar, icke blifvit sedan dess väsentligen ändradt. Alla dessa rum hafva emellertid den stora fördelen att vara höga, nemligen 7 alnar.

De anförda exemplen torde vara tillräckliga för att gifva ett begrepp om det utrymme, som bestås i skolasalarna; och det visar sig att man öfverhufvud ej kan antaga mer än 2 å 3 kvadratalnar per person, för 5 alnars höjd; men att ziffiran i ett och annat fall nedgår ända till obetydligt öfver 1 kvadratfot. I synnerhet är utrymmet ytterligt litet i de rum, som tjena till samlingsrum för hela skolungdomen vid bönestunder m. m. Man kan icke försvara detta sednre med den omständigheten, att hela ungdomen endast vistas en kortare tid uti dessa rum. Der ett rum innehåller så liten luftqvantitet som t. ex. rektorsklass i Maria elementarskola, utan att äga desto verksamare luftvexlingsmedel, der blir luften så godt som genast efter lärjungarnes inträde förderfvad och förpestad*); och hvad anda och andakt kan man begära hos lärare och lärjungar, om de befinna sig i en atmosfär, som kännes icke blott obehaglig, utan rentaf kväfvande? Bönestunderna äro visserligen korta; men också är det dessa stunder, då — i fall eljest bönestunder skola medföra någon uppbyggelse — man framförallt bör vara angelägen att genom både yttre och inre medel hålla sinnet och uppmärksamheten vakna.

Jemför man lufttillgången i skolorna med hvad förut anförts rörande åtskilliga andra lokaler, så torde behovet af en högst ymnig luftvexling lätt inses. Frågas nu åter efter luftvexlingsmedlen, så finner man 1) fönsterlufterna, men dessa om vintren väl tillslutna med dubbla fönster, 2) vanliga kakelugnar, men dessa försedda med väl tillslutande spjäll, 3) i strödda fall, dels jernkakelugnar, hvaraf man funnit bruket fördelaktigt, dels dragluckor anbragta i fönster och på kakelugn, men alla ganska litet verk-

*) Lärjungen befinner sig här uti samma belägenhet som i en cell, hvilken, med 5 alnars höjd, hade 1 kvadratalns yta af golfvet. I en sådan lokal bör luftvexlingen minst vara lika stark som i fall hela rummet uttömdes och fylldes med frisk luft hvar 5:te minut.

samma — ingenstädes något ordentligt ventilations-system. Resultatet är att luften i nästan *alla* skol-lokaler utan undantag är af verklig afskryvård beskaffenhet; det är endast *graden* af osundhet och otrefnad, som varierar. En ytterlig fuktighet hör till regeln, icke till undantagen.

Det bör härvid ej heller förbises, att — hvad mången måhända icke väntade — oansedt den kvalmiga atmosfer, som råder i skolsalarna, dessa icke desto mindre rätt ofta äro, åtminstone lokalt, mycket, ja ytterligt kalla, i följd af golfdrag m. m.; och jag känner föräldrar, som tagit sina barn ur skolan af ingen annan anledning än att de ansett dem, på de platser som blifvit dem anvisade, alltför mycket utsatta för förkylning.

Hvad utväg återstår nu för den olycklige läraren och lärjungen, som är inestängd uti en sådan atmosfer? Det återstår ingenting annat än, såsom Kellgren uttrycker sig, dörrens utväg. Möjligheten att vistas uti så beskaffade rum beror på möjligheten att komma derifrån. Ingen bör undra det ringaste, om lärjungarne rätt ofta, och oftare än för skolarbetet är nyttigt, finna sig befogade att be om lof att gå ut.

Men om någon nu väljer denna utväg, hvad finner han utanför dörren? Några få af hufvudstadens skolor hafva lekplatser, ehuru äfven dessa i ett eller annat afseende ej rätt motsvarande sitt ändamål; men de aldra flesta hafva ingen annan lekplats än ett helt vanligt, trängt och stenlagdt gårdsrum, och i en eller annan (t. ex. Clara flickskola) kan man ej säga, att ens något gårdsrum finnes. Då återstår gatan.

Den som känner gårdarnas och gatornas beskaffenhet i hufvudstaden, med afseende på snygghet och renlighet, torde medgifva, att, åtminstone sommardagen, intetdera stället är någon plats för vinnande af frisk luft. Ännu mindre kan någon kroppsöfvelse komma i fråga, dels till följd af bristande utrymme, dels till följd af stenläggningen — med undantag af den gymnastik, som erfordras för att stå och gå på de kantiga stenarna. Om höst och vinter, då smuts och snö hindrar, är allreminst att tänka derpå; och

skulle någon lärjunge i alla fall trotsa alla hinder, lör att ändock komma ut något ögonblick ur skolsalen, så blir följden endast att han vid återkomsten dit medför en ökad portion fukt och orenlighet. De flesta föredraga helt naturligen att stanna kvar inne, i synnerhet då vädret är rätt fult, d. v. s. just de dagar, då luften i skolrummet är som allravärst och då det företrädesvis vore af nytta både för barnen att komma ut och för skolsalen att på någon liten stund utrymmas. Således kan man antaga, att de öfverhufvud verkligen äro under skoltimmarna utan afbrott närvarande uti skolrummet, insupande dess dam och ohelsofariga lutt.

Detta allt utgör likväl blott en del af de menliga inflytelser, för hvilka barnet är utsatt i skolan. Ett annat, knappt mindre förderligt förhållande visar sig vid betraktande af dessa pinomedel, som heta *skolbänkar*. Jag vet icke när dessa slags möbler först infördes till bruk i skolorna; säkert är, enligt hvad jag sett af teckningar från 15:de århundradet, att de redan under medeltiden funnos till i precis samma gestalt som nu, med den enda skillnad, som det vill synas, att de då voro åtminstone i de bättre skolorna utsirade med hvarjebanda ornament i träsnideri — nemligen af annan beskaffenhet än det träsnideri, som nuförtiden af pojkkynnet utöfvas på hvarje skolbänk. Säkert är ock, att aldrig har någonting uppfunnits, som så illa svarat mot sitt ändamål — sådant ändamålet nuförtiden är. Det är klart, att man vid lärjungarnes placering i skolan alltid borde afse att, under iakttagande af hvad en skyldig omtanka om så väl kroppslig välbefinnande, som en skicklig och passande kroppsställning föreskrifver, bereda bekvämlighet för sjelfva skolarbetet och, så vidt möjligt är, befordra disciplinens upprätthållande. Härvid kan nu anmärkas: att bänkarna, som vanligen äro lika höga för alla lärjungarna i en skola, kunna på blott denna grund vara högst besvärliga för en del af dessa; att saknaden af allt ryggstöd — något som ytterst sällan förekommer — gör den upprätt sittande ställningen (besvärlig för hvem som helst) i högsta grad

menlig för barnens vecka kroppsbyggnad och ovilkorligen föranleder till bröstets insjunkande: den lutningen, vid skrifning eller eljest, mot ett horisontellt bord, hvars höjd och läge i förhållande till sittbänken afvenväl kunna vara i ytterlig grad besvärande, icke mindre förderfligt inverkar att hopklämma bröstet; att i somliga fall något bord alldeles icke finnes, utan blott och bart en sittbänk; att der man har bord, detta ofta är så smalt, att det icke ens lemnar nödigt rum för skritbok eller förskrift, samt i andra hänseenden obehvämt; att lärjungen vanligtvis icke har någon bordlåda eller annan plats i skolan, der han kan lägga en bok eller skrifmaterialier *); att med disciplinen så förhåller sig, att, i följd af lärjungarnas sittande i omedelbar beröring den ene med den andre, i fall en behöfver stiga upp från bänken, eller han blott, vare sig af behof eller okynne, rör på sig, så måste ovilkorligen alla de andra, som sitta på samma bänk, deraf störas; att då, såsom mycket ofta är förhållandet, lärjungarne äro placerade på båda sidor om ett bord eller pulpet, en del med ansigtet vände åt, en del deremot från läraren, det icke behöfves mer än att en enda bland de sednare gör en lycklig grimace, för att hela bordet skall komma i villervalla o. s. v. På detta sätt står skolan i hvarje ögonblick på hvarje punkt färdig att utbryta i oordning och uppror, och lärarens hela kraft och uppmärksamhet absorberas af ett ideligt ropande af: tyst! och sitt stilla! o. s. v., med ett ord af dessa eländiga disciplinäråtgärder, som — hvad ingalunda är förhållandet med sjelfva lärarekallet — kunna bringa en Socrates eller Cato i förtviflan och just är det som

*) I nya elementarskolan hafva lärjungarna små fyrkantiga skåp, som äro ställda under läsborden och liksom bilda en sammanhängande solid fot under dessa. Detta har den olägenheten med sig, att eburnväl gossarne äro i tillfälle att hafva sina böcker med sig i skolan, så vore det likväl önskvärdt att de kunde glömma benen hemma; ty för dessa finnes ej utan stor svårighet någon plats.

uttråkar skolläraren. Hvad lärjungarne sjelfva beträffar, så är det verkligen omöjligt att redogöra för alla de nyanser af mer och mindre ofrefliga och osmakliga ställningar, hvilka möblernas beskaftenbet tvingar dem att intaga; men hufvudsakligen torde man kunna hänföra dem under tre allmänna rubriker, nemligen 1) *en upphängd ställning*, då lärjungen sitter upprätt balancerande på bänken, utan stöd för ryggen och med benen möjligtvis sväfvande i luften; 2) *en ofbruten ställning*, då lärjungen, för att luta sig ned öfver bordet, måste, till följd af bordkantens läge eller bordets beskaftenhet, ej blott böjas i en skadlig grad, utan verkligen ofta, man kan väl säga, brytas; 3) *en vräkande ställning*, genom hvilken i synnerhet de äldre lärjungarne, medelst ett oskickligt utsträckande af armar och ben, erhålla den enda möjliga lindringen i det träningsmål, hvori de befinna sig. Huruvida allt detta är egnadt att befordra kroppshelsa och ett skickligt uppförande, lemnas åt hvar och en att bedöma; det må vara nog att anmärka, att alla de nämnda olägenheterna skulle kunna undvikas genom den enkla utvägen att begagna tjenliga pulpeter och stolar, isolerande lärjungarne från hvarandra och i hufvudsaken inrättade i öfverensstämmelse med dem, hvarpå man har tillfälle att se prof i Svenska Slöjdföreningens skola.

Frågar man nu, hvilka följderna äro af de beklagliga förhållanden, som i allt det föregående skildrats, så äro dessa icke svåra att angifva. Att läraren lekamligen och andligen lider under inflytandet af dessa förhållanden, är något, hvarvid man måhända fäster mindre vikt; ehuru jag icke känner någon orsak, hvarfore en lärares arbete skall belönas med ofrefnad och ohelsa. Men hvad man icke kan se med likgiltighet är, om läraren dukar under för alla dessa menliga omständigheter och förlorar kraft och spänstighet, friskhet och liflighet; om han blir ljum, liknöjd, slö; om han räknar för en pläga att vistas i skolan och endast längtar efter det klockslog, som skall befria honom ifrån detta vedervärdiga fängelse. Och att det fordras ett större nit, än man i allmän-

het finner hos människor, för att ej duka under för dessa omständigheter och förhållanden, det tror jag att man måste medgifva. Så länge pastoratets morgonrodnad lyst in genom fönstren och bidragit att mildra skolrummets mörker och qvalm, har det varit lättare att hålla modet uppe; men sedan man numera vill göra lärareståndet oberoende af presterliga befordringar, torde vara nödvändigt att ställa så till, att skolläraren kan *trifvas* i skolan.

Är det fråga om skolbarnen — och för deras väl kan ingen vara likgiltig — så behöfvas inga långa resonementer, för att visa skadligheten af att vistas under $\frac{1}{4}$ å $\frac{1}{3}$ af dygnet i en förpestad atmosfär samt i en mer eller mindre plågsam kroppsställning, och detta under oafbruten själsansträngning. Läger man dertill, att de arma barnen mängen gång lemna skolan blott för att tillbringa återstoden af dygnet, eller åtminstone största delen deraf, i en kvalmig barnkammare eller en osund stuga, dit själsansträngningen, i form af lexläsning, afvenväl följer dem, så har man icke evärt att bedöma förderfligheten af ett slikt system i fråga om barnets så väl fysiska, som andliga utveckling.

I synnerhet med afseende på de fattigare klassernas barn *borde* skolan afvenväl få anses såsom en *sanitär tillflyktsort*; och hon *borde* vara ett ställe, der de kunde inhemta, ej blott katekeslexor, utan också föredömen af högsta ordning, puts, snygghet, trefnad. Finge de uti skolan begrepp om helsevårdens vigt och väsende, säge de der ett ofafåtligt bemödande att betordra allt hvad till denna vigtiga sak hör, så skulle sådana exempel och sådana vanor, omärkligt insupna under det dagliga vistandet i skolan, utan allt tvifvel kraftigare än något annat medel verka att bland arbetsklassen sprida sinne för ordning, realighet och trefnad. Man intresserar sig nu för tiden mycket för uppförandet af sunda bostäder för arbetsklassen, och det vare långt ifrån mig att annat än på det högsta prisa ett sådant bemödande; men på samma gång kan jag icke annat än uttrycka den öfvertygelsen, att en enda skola, inrättad så som

en skola borde vara inrättad, skulle, om ej just för stunden, dock på tid och längd, verka mer för vinnandet af det åsyttade ändamålet, än tio arbetarbostäder. Får arbetsklassen blott häg och sinne för snygghet och ordentlighet och begrepp om vilkoren för en sann helsovård och trefnad, så skola nog ändamålsenliga bostäder komma af sig sjelfva.

Med förbigående af alla de påtagliga olägenheterna i afseende på undervisningen och disciplinen inom skolan, de der af hvar och en, som har någon erfarenhet i saken, lätt inses — hvilka äro till slut de beklagliga följderna för barnets lif af de brister i skolans organisation, som här blifvit framställda? Hörom hvad den erfarne läkare ytttrar, som förut citerats: „ — — — bleker rosorna på kinderna och förlappar all spänstighet i kroppskraft och lynne, — så lydte orden. Och så är det. Ohelsa, slöhet, kraftlöshet, viljelöshet, häglöshet — sådana äro de frukter, som mogna i skolans atmosfer. Och, för att framhålla en ännu mörkare sida, det är under inflytandet af denna förpestade och kvalmiga atmosfer, det är genom det besvärande och sammanträngda sittandet på skolbänkarne, hvilket drager hettan åt de nedre delarne, — det är genom sådana omständigheter som denna hemliga last frammanas, som skall vara så olyckligt allmän i våra skolor och som mer än någonting annat verkar förslöande och förlappande på kropp och själ, ja som så mången gång slutar med att föra sina olyckliga offer till dähruset. Sålunda uppfostras släktet till lekamliga och andliga sjukbushjon; och om så är, hvårtill bätar väl då den något längre eller något kortare *levan*?

Man tror kanhända, att denna mätning är öfverdrifven, och att saken, om än behjertansvärd, dock ej är så farlig. Samma förhållanden, säger man, hafva länge fortfarit, och släktet är ännu icke förgånget. Det är santt — jag medger det — att människan tål mycket, innan hon forgås; men också gifves det, å andra sidan, ingen gräns för hvarken individens eller släktets möjliga försämring. Man

klagar i våra dagar öfver ett i fysiskt hänseende försvagadt, försämradt slägte, vid jemförelse med föfäderne; och må man se till, att icke äfven skolan får draga ansvaret för ett sådant förhållande. Jag tillhör icke dem, som tro att folket lider af alltför mycket *studerande*, ty detta kunde och borde, efter min tanka, drifvas vida längre än nu sker; men väl tror jag, att skolan kan vara snart sagdt dödande. Man måste erinra sig, att följderna för slägtet först kunna visa sig efter generationer; att under de sednare generationerna 1) skolgången utsträckts till en allt större och större del af nationen; 2) barnen hörjat insättas uti skolan vid en allt tidigare och tidigare ålder samt der förblifva en allt längre och längre tid, under ett allt ihärdigare arbete; och att dessa förenade omständigheter göra skolans menliga inflytelser, i fall några sådana finnas, långt farligare nu än fordom. Må man således rätta sig efter de förändringar, som tiderna medfört; eljest kan det hända, att skolan, i stället att lända till välsignelse, kan rentaf bringa olycka öfver landet.

Den taffa, jag här framställt, är icke särdeles inbjudande för någon att inträda inom skolans dörrar; och kanhända får man häruti söka orsaken, hvarföre så få föräldrar — ännu mindre några andra — hedra skolan med besök — ej ens vid examenstillfällen, då hon likväl är så putsad och fejad, som hon möjligtvis kan blifva, och, i fall det är på sommaren, till och med utsmyckad med löf och blommor. Men om man än ogera träder in i skolan, så må man åtminstone gå så långt som att taga skolans utsida i ögnasigte. Må man ett ögonblick följa mig, för att se huru skolhusen stundom äro *belägna* och huru de i det yttre framställa sig för åskådaren.

Låt oss t. ex. en afton gå upp på slottsbacken. Med aftonsolens belysning har man der en herrlig utsigt öfver Gustaf den 3:djes staty, strömmen, det nya nationalmuseum, Skeppsholmen, Surbrunns-

viken, Djurgården. Det är allt saker, som man icke kan se utan att känna sionet lifvadt, glädt, stolt. Placerar man sig på rätta stället, så får man en förtjusande anblick af den vackra vestra slottsfasaden. Med de känslor, som här ovilkorligen ingifvas af natur och konst, låtom oss gå några steg till höger, närmare åt Stortorget. Der, midtemot börskällaren, öppnar sig en trång gata, kallad Trädgårdsgatan — förmodligen af samma skäl, som »lucus a non lucendo», emedan densamma verkligen företer en så hjert motsats, man gerna kan tänka sig, at allt hvad träd och trädgård heter. Gatan hör till det slaget, som man kallar återvändsgator, och är $5\frac{1}{2}$ alnar bred vid mynningen, något smalnande inåt, samt på begge sidor omgifven af höga hus. Vid dess slut tillstöter i rät vinkel en annan återvändsgata, som kommer ifrån Köpmangatan och, med lika stort skäl som den föregående, ätnjuter benämningen Trädgårdstvärgatan. Denna är $3\frac{1}{2}$ alnar bred och äfvenledes omgifven af höga husrader. Trakten är, enligt hvad jag erfarit i poliskammaren, bekant för mer än ett hus af dåligt rykte.

Om man ej afskräcket af de förhållanden, som här nämnts, så må man ett ögonblick följa mig för att betrakta en offentlig inrättning, som är belägen helt nära det ställe, der de båda ofvanförmälta gatorna råka hvarandra. Hvad slags inrättning kan det vara? Männe ett fängelse? — Vi skola straxt se. Vi bogsära oss fram på den tränga gatan, der en enda mötande åstadkommer trängsel; vi döfva, så vidt möjligt är, våra sinnen; vi komma slutligen till porten; vi inträda. Det första föremål, som der möter våra blickar, är på högra sidan — latriner, på den venstra — äfvenväl latriner af den smutsigaste beskaffenhet. Låtom oss skynda förbi — ifall vi ej rygga tillbaka — för att uppträda i Nikolai församlingsapologistskola! Ty det är här — på en plats, dit vandraren skyr att gå; det är här — i den smutsigaste och ohyggligaste omgifning; det är här — midt i en atmosfär af bordeller; det är hit, säger jag, som Storkyrkoförsamlingens ungdom iabjudes att förvärf-

va hvad man är van att kalla »medborgerlig bildning».

Jag skulle likväl kanske göra Trädgårdsgatan orätt, om jag på dess bekostnad ville uppresa en ärestod åt Skärgårdsgatan, der Storkyrkoförsamlingens folkskola är belägen. Ej heller skall jag särdeles prisa Clara församlings folkskola, belägen som hon är vid ändan af Mäster Samuels gränd, helt nära stranden af denna ohelsosamma och stinkande s. k. sjö, som har att emottaga all orenlighet från hela Norrmalm, — belägen på en mark, så sank, att gatan utanföre ej ens kunnat ordentligt stensläggas, och att rännstenarne måst infattas mellan bräder — som följaktligen under höst och vår icke kan vara annat än en smutspöl *) . — Men lemnom all denna förfärande otrefnad; och innan vi gå vidare, må man, om så behagas, i de parker och rymliga gårdar, som omge sjukhusen och kasernerna, ett ögonblick hemta sig från det äckel man erfarit vid skollägenheternas åsyn.

Jag kan här icke underlåta att omnämna ett förhållande, som alltför ofta framträder på skolans område. Det ser ut såsom skulle man tänka, att, i fråga om skolans materiella anordningar, *ingenting kan vara för dåligt*. Så i det yttre; så i det inre. I sistnämnde hänseende hvilat detta till en del på ett missförstånd. Man menar, att skolans tillhörigheter ändock äro till spillo gifna åt det ungdomliga okynnet och att det icke lönar mödan att göra några bättre anordningar. Jag erinrar mig härvid det svar jag engång fick under besöket på en fabrik i England. Jag uttryckte min tillfredsställelse öfver den verkliga utomordentliga snygghet och puts, som der iaktogs, men anmärkte att denna i åtskilliga stycken nog mycket närmade sig till lyx, och att t. ex. särskildt, hvad några machindelar beträffade, desamma kunde vara lika bra, om de ej vore alldeles så finpolerade o. s. v. »Ser ni — svarade min ciceron, i det han med en ham-

*) Man lär nu vara betänkt på att flytta Clara folkskola ifrån denna så ytterligt otjenliga plats, der hon varit belägen alltsedan 1847.

mare hötte åt den machin, vid hvilken vi stodo —
 ingen gör på detta sätt med en sådan der machin. Detta innehåller hela hemligheten. Det fordras en dällig karakter — sådan man icke annat än högst sällan finner hos ungdomen — för att skada eller förstöra en vacker möbel eller ett vackert husgeråd o. s. v. Men när dessa saker karakteriseras af en total frånvaro af allt, som kan på något sätt fördelaktigt imponera på sinnet, då känner, snart sagdt, hvar och en sig frestad att vandalisera. Så är det, att omålade, rankiga bänkar söndertäljas; så är det, att rikiga och rinnande lampor putsas på ett sätt att de ännu mer röka och rinna; så är det, att smutsiga golf och sotiga väggar ännu mer nedsmutsas och redsotas, o. s. v. Hvars och ens själfaktning känner sig förnärmad af sådana omgifningar, och han hämnas genom att angripa dessa samma omgifningar; i saknad af allt, som kan skänka trefnad och tillfredsställelse för sinnet, finner han ett slags nöje uti själfva förstörelsen.

Jag har vidrört en af de allrafinaste strängarne i hela skolorganisationen, och derifrån man beklagligtvis hör kanhända de sväraste missljuden: — det är nemligen i fråga om den *aktning* och *kärlek* som skolan alltid borde äga, men hvaraf hon, tyvärr, så sällan är i åtnjutande. Och med hvad kärlek och aktning vill man att skolan skall anses af lärjungar, lärare, alla andra, om hon är belägen på en plats så motbjudande, att man skyr att gå dit? om hon har ett utseende, sådant som t. ex. vis a klasser af Clara och Maria lärdomsskolor, de der hafva mera tycke af gammaldags gemensambetsfängelser, än af skolorum? om man i henne inträder utan mera ceremoni än i ett uthus? o. s. v. — Man kan invända, att skolan bör söka imponera genom *andra saker* än de materiella anordningarna, — och så bör hon i sanning; men det måste dock ihäggkommas, att människan i allmänhet icke är nog mycket idealist, för att alldeles vara ligkiltig för dessa anordningar. Och jag må tillägga, att det endast är alltför beklagligt, om någon är nog mycket idealist, för att kunna trivas på en dynghög.

Det är en fröjd att se ett skolhus sådant som det nya i Jacobs församling, der det kan märkas, att man velat åstadkomma någo ting vördradsbjudande. Likväl har detta skolhus — i mina ögo: — ett väsentligt fel, — ett fel, som för öfrigt icke är alldeles ovanligt i afseende på publika byggnader i vårt land. När jag kommer till en publik inrättning och finner, vid den första blick jag utifrån kastar på byggnaden, ett tjog fönster eller mer dekorerade med gardiner och blomsterkrukor — till tecken att derinnanføre äro tjenstemännens boställsrum, men endast sex eller sju utan sådana prydnader — till tecken att derinnanføre den publika inrättningen är belägen, så säger jag att denna byggnad förfelat en god del af sitt ändamål. De opryddade och nakna fönstren ge, bredvid de öfriga, ett slags *uhusligt* utseende åt denna del af byggnaden; deras ringa antal, i jemförelse med de öfriga, framställer den publika inrättningen i en dager, såsom vore den blott ett *appendix till boställsrummen*. I detta ljus bör icke en skola framställa sig för åskådaren. Hon bör framstå såsom någonting *för sig* akttningsbjudande, äfven i det yttre; och föreningen med lärarnes hushåll under samma tak och på samma gård är icke nyttig. Jag har aldrig sett, att man någonstädes förlagt pastorsbostället under ett tak med kyrkan, och med rätta; ty man vill icke, att det helliga, som bör finnas hos ett tempel, skall förliskas genom slamret och oset ifrån prestens kök. Enahanda borde förhållandet vara med en skola. Är icke äfven skolan ett dagligt bönehus? Bör icke äfven skolan anses såsom ett rum, hvilket icke får oskärmas? — Oberäknadt, att *skolan* och *hushållet* föreskrifva så olika regler i fråga om både inredningen och beagnandet af hus och gård, att *båda* parterna otvivelaktigt befinna sig bäst af att vara åtskilda.

I fråga om tjenlig plats och nödigt utrymme för skolorna, möter man visserligen stora hinder i en trångt bebyggd stad; men åtminstone i vår hufvudstad behöfver man icke vara alldeles rådvill. Och hvad mer? Om det behöfves för skolans räkning, så rinner ett kvarter; och om det behöfves, så rif ner två

Uppför sedan ett skolhus, som utvändigt imponerar och invändigt är sundt och i alla afseenden ändamålsenligt inrättadt; lät det omgifvas af rymliga gårdar och, om möjligt, af planteringar; förena dermed täckta lekplatser för de kalla och regniga dagarnes behof (de nuvarande gymnastiklägenherna duga i allmänhet ej dertill) — med ett ord, sök vid skolans konstruktion att undvika alla de olägenheter, som i det föregående blifvit antydda.

Emot allt detta, ehuru önskligt det eljest kunde vara, ställer sig nu hushållsamheten i harnesk, och kallar den plan, som här blifvit fram tälld, för ett schema af utopiska slöserier. Men jag skall å min sida kalla den för en ärkeslösare, som råder till njuggenhet i skolans angelägenheter; och må man se till att icke härvidlag, såsom ordspråket säger, snålheten bedrar visheten. Det synes åtminstone för mig vara själfklart, att hvarje obehörig sparsamhet på detta fält skall i sinom tid straffas med mängdubblade utgifter. Fostrar man släktet till en sjukling, så kan man vara viss att få betala ett drygt läkarearfvode. Fattighuset, sjukhuset, fängelset — så heta läkarne, och de låta icke afspisa sig med litet. Men hvarje anordning i uppfostran, som, i stället att befordra helsa, ordningssinne, arbetskraft och arbetslust, motverkar dessa nödvändiga vilkor för människans trenad, duglighet och dygd, är en handpenning gifven åt dessa läkare. Så är jag åtminstone viss att en framtid skall bedöma saken.

Men det behöfves icke att vädja till framtiden. Fortiden försto redan detta bättre än vi synas göra. Lätom oss för denna synpunkt kasta en flygtig blick på skolans materiella vilkor under olika tidevarf och bland olika folk. — I de lyckliga länder, der dubbel-fönster och spjäll äro okända saker, der man, såsom i Indien, kan hålla skola under Guds öppna himmel, der bör åtminstone icke saknas frisk luft i skolsalen. Huru de närvarande skolorna äro beskaffade i China, derom har jag ej, oakadt anställda forskningar, lyckats erhålla någon tillfredsställande kännedom; men så mycket vet jag, att kinesernas religionsstiftare, Confucius,

giftit de mest detaljerade föreskrifter rörande iakttagande af ordning och snygghet i skolan och t. ex. i helsovärdsomtanka gått så långt som att föreskrifva på hvad afstånd från ögat boken skall hållas o. s. v. Ibland öfriga orientaliska folkslag hade judarne ett ganska utveckladt skolsystem; och kort före Jerusalems förstöring lära t. ex. i denna stad funnits mellan 4 och 500 skolor, förenade med synagogorna. Af detta sora antal, samt af den föreskriften, att en lärare icke skulle få undervisa mer än 25 barn tillsammans*), torde man få sluta till att någon sådan skoloras öfverbefolkning, som nu är så vanlig, icke der ägde rum.

I det gamla Rom och Grekland, der den så ofta upprepade satsen: en frisk själ i en frisk kropp, var något mer än en blott fras, fanns ingenting motsvarande vår tids folkundervisning; dock läser man att i Rom kunskap, såsom en annan torgvara, utbjöds till salu i öppna salubodar eller i gathörnen**). De för-mögnare klassernas barn undervisades i barndomen af enskilt lärare; under det de äldre gossarne och ynglingarne samlades kring filosoferna, denna ålders lärare, uti templen, baden, gymnasierne — hvilka sistnämnda, ehuru med samma ändamål som våra gymnastiksalar, voro af en väsentligen olika beskaffenhet med dessa — samt under portikerna och lunderna, hvaraf de omgäfvos. Det var här, under inflytelsen af allt hvad grekisk konst hade ypperst och hvad naturen hade på en gång friskt och skönt, som greken trodde att skolan borde vara belägen. Stundom uppläto äfven förmögne medborgare sina våningar för undervisningens ändamål. Så läser man t. ex. hos Plato, huruledes, när filosofen Protagoras kom till Athen, för att ge föreläsningar, han blef inbjuden till stadens rikaste borgare, Kallias, och i dennes praktfulla boning, tillsammans med Sokrates och flera den tidens lärde, omgifne af statens förnämsta ynglingar, såsom Perikles' söner,

*) Se Cramers Geschichte der Erziehung.

**) Trivia. Deraf trivialskola.

Aleibiades m. fl., meddelade undervisning på det sätt som då var öfligt.

Under romerska kejsardömet, efter Vespasianus, uppkom egentligen först ett organiseradt skolsystem på statens bekostnad. Ehuru man endast efter några få spridda drag kan bedöma skolornas inrättning, synes man likväl vara berättigad att i många stycken gifva dem företräde framför våra. Så läser man t. ex. att bland andra i skolan, jemte de egentliga undervisarne, närvarande inspektörer, fanns en, som särskildt ägde att tillse allt som rörde disciplinen och den fysiska uppfostran. Så läser man om skolan i Augustodunum (Autun) i Gallien, att den var prydd, ej blott med kartor öfver det romerska riket (målade på väggarna), utan ock med bataljstycken o. d. som kunde tjena att lifva och ägga patriotismen o. s. v.

Om vi, med denna bild för ögonen, kasta en blick tillbaka på *våra* skolor, hvar finna vi templer, lunderna, portikerna? Hvad är det i dem, som talar till skönhetsinnet? Hvilka äro de fosterländska bilderna, som kunna ägga ungdomssinnet till stora gerningar? — Må jag förskonas från att ännu en gång framhålla den tafla, som jag redan förut visat, och som framställer en så skärande motsats till allt detta.

Dock — vi veta en annan utväg. *Vi läsa.* Vi läsa t. ex. huru de greker och romare andades frisk luft; och om vi kunna göra det på latin eller grekiska, så sägas vi hafva en *klassisk* uppfostran, och äro deraf stoltare, än om vi vore greker och romare. Få vi derhos genomgå en kurs i *realia*, så att vi t. ex. veta att luften består af 79 delar kväfgas och 21 delar syrgas, då lyfta vi hufvudet ännu högre; och med så mycken *bildning*, hvad i all världen göres väl oss behof af att verkligen njuta någon frisk luft? — Vi lefva i *kursernas* tidevarf. Allt går ut på att inhemta kurser, ju flera desto bättre. Vi gå igenom kurserna och kurserna gå igenom oss; och sedan lika mycket, om vi sakna både styre och kompass för en rätt kurs genom *lifvet*. Sjelfva gymnastiken, som blifvit införd i skolorna och som skulle afse att beforda en tillbörlig harmoni mellan själ och kropp, kan knappt anses

annat än såsom en kurs af gymnastiska konster; eller kan man väl särdeles lofoda en helsovårdsomtänka i uppfostran, som inskränker sig till att låta ungdomen tillbringa fyra timmar i veckan uti en gymnastiksal, — hvilken till på köpet mången gång icke är annat än ett dammigt, otrefligt, ohelsosamt kyffe?

Redan långt innan den grekiska och romerska bildningens slutliga undergång, började denna bildning att undergräfväs i sina djupaste grundvalar af filosofen och läraren, som förbisågo vigten af en rätt harmoni mellan den fysiska och andliga uppfostran. Läkaren Galenus fann sig, bland andra, föranlåten att uppträda mot dessa tendenser. Men det var först genom kristendomens införande som bandet mellan kropp och själ fullständigt slets. Uppträdande i så skarp opposition mot hedendomens naturdyrkan, blef kristna kyrkan fiemlig äfven mot de *goda* sidorna af den hedniska bildningen. Snart ansågs kroppen såsom ingenting annat än en syndens och djefvulens boning; och dess marterande var högsta förtjenst. Sådana åsigter kunde icke vara egnade att öka omtanken om den fysiska uppfostran. Dertill kom att kristendomen bekände sig — hvad den ock under lång tid var — som *den fattiges* religion; och emedan den tillika inom sitt sköte värdade den bildning, som under medeltidens mörker ännu fanns kvar, så kom äfven bildningen att bo under samma tak med fattigaomen. Snart lärde emellertid både kyrka och stat att uppskatta bildningens värde; och under bädastämman om bistånd, upphäfce sig de högsta bildningsanstalterna, universiteterna, till en samhällsmakt, hvilken än medlade mellan stridande påfvar, än mellan regenter och upproriska undersåter o. s. v. Med korporationens makt kom äfven, gynnaadt af tidernas råhet, korporationens förderf samt spridde sig med fart ned igenom hela läroverksskulan; och när maaten slutligen blef bruten, återstod förderfvet ensamt. Sedan de allraraaste tiderna af en ytterlig sedelöshet, slagsmål, mord m. m. försvunnit, kvarstod ännu alltid mer och mindre af snusk och burschenleben, i hvilket läroverken på alla grader desto mer fördjupade sig, ju mer sjelfva

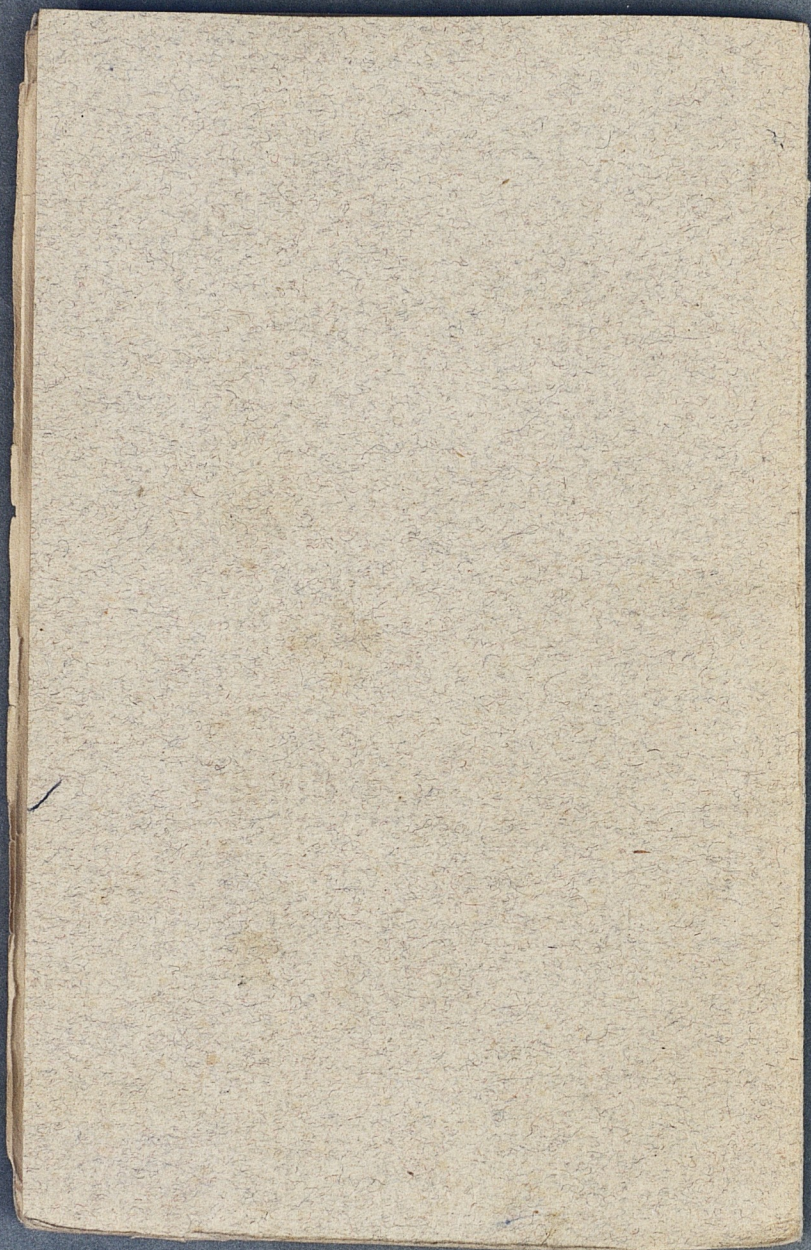
studiernas beskaffenhet söndrade dem från lifvet. Så ungefärligen föreställer jag mig att skolan kommit att sjunka till det djup af ofrefnad, ur hvilket hon nu håller på att lyfta sig.

Hvad hafva vi då nu att begära och hoppas? — Låtom oss vara blygsamma i fordringar: må vi icke ett ögonblick tala om Greklands tempel och lunder och portiker; må vi utan knot sakna företräden, som funnos för 20 sekler tillbaka; men må vi dock åtminstone offra en skärf, för att dermed tvätta skolan ren och för att bereda våra arma skolbarn en smula frisk luft!

Handwritten text on the left edge of the page, including the word "H" and other illegible characters.

www.books2ebooks.eu